

■ **Így kezdődött...**

Május első napjaiban a Tisza és mellékfolyói vízgyűjtő területén szokatlanul nagy mennyiségű csapadék hullt le: 12-én és 13-án – tehát 48 óra alatt – a Tisza felső szakaszának vidékén több mint 100 milliméternyi eső esett.

Ehhez hozzájárult, hogy a vízgyűjtő terület talaja teljesen átázott, így a lezúdult óriási mennyiségű csapadék nem szivároghatott be a felsőbb talajrétegekbe, hanem csaknem teljes egészében a folyómedrekbe ömlött.

Bár a Felső-Tisza vidékére jellemző a folyók szélsőséges vízjárása, arra emberemlékezet óta nem volt példa, hogy 24 óra alatt 4–5 méterrel emelkedjék meg egyszerre több folyó szintje. Most viszont ez történt! Tiszabecsnél május 14-ről 15-re virradóra a Tisza szintje csaknem 5 métert nöött, s az itt régebben észlelt 573 centiméternyi maximális vízállást több mint 1 méterrel meghaladva, 680 centivel tetőzött. A Szamos vízállása május 14-én éjszaka több mint 5 métert emelkedett, és 902 centi rekordmagasságot ért el. Hasonló helyzet alakult ki a Túron.

Különösen a Szamos áradása volt példa nélküli: három nap alatt egymilliárd köbméternyi víz (tehát a Balaton vizének mintegy fele) zúdult le a folyón!

A Tisza völgyében csaknem 2900 kilométer hosszúságú árvízvédelmi fővonal épült, 2,8 millió holdnyi területet mentesítve az árvízi elöntéstől. A május közepén bekövetkezett hirtelen áradások hatására a Tisza, a Túr, a Szamos és a Kraszna által érintett területen 90 000 hold került víz alá. A négy folyó egyidejű áradása, ami rendkívül ritka, a be-

Az ár
pusztítása
Kisaron

Gátszakadás
Tunyogmatolcson

Elzárják
a tunyogmatolcsi
gátszakadást

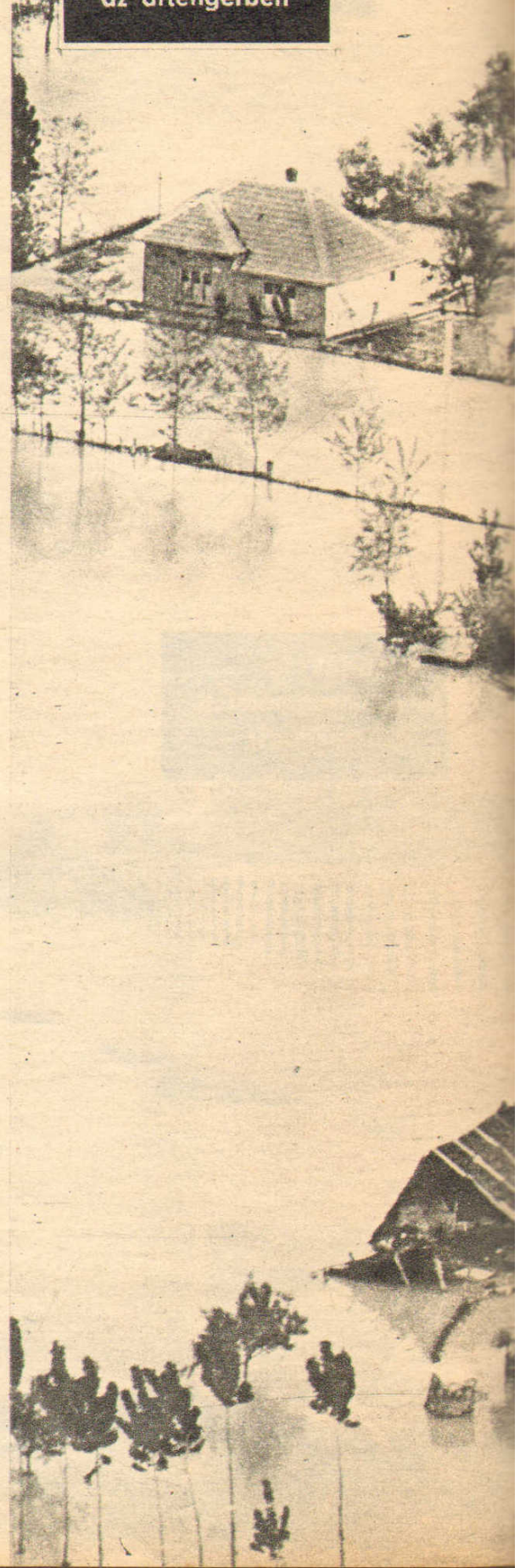
fogadó Tisza vízállását is nagymértékben megemelte. Az az árhullám, amely a Felső-Tiszán és bal parti mellékfolyóin májusban levonult, statisztikai becslések szerint 500 évenként vagy még ritkábban fordulhat elő. (Az árvédelmi töltéseket világszerte – így hazánkban is – a 100–150 évenként előforduló árvizek kivédésére méretezik.)

Május 14-ére virradóan a folyók gátjai szovjet és román területen több helyen átszakadtak, s a kiáradt víz a lapályosabb magyar területekre is átömlött. A védekezés haladéktalanul, példás szervezettséggel és nagy erővel indult meg, a vízügyi szolgálat irányításával honvédségünk és a hazánkban ideiglenesen állomásozó szovjet csapatok gyors, hatékony beavatkozása következtében.

A legnagyobb veszély a Felső-Tiszánál fenyegetett; az azonnali riasztásnak köszönhető, hogy itt a hátrához csatlakozó szakaszon sikerült a gátszakadást megakadályozni. Ugyanez történt később Tiszabecsnél is, ahol ugyancsak nyúlgátak építésével akadályozták meg, hogy a víz átömljék a gátakon.

Sajnos, a Túr, a Szamos, a Kraszna gátjai nem tudtak ellenállni a példátlan erejű és gyorsaságú rohamnak, s több helyen átszakadtak. Egy sor községet – Cégénydányád, Csaholc, Császló, Csegöld, Csengersima, Darnó, Fehérgyarmat, Fülöpösdaróc, Garbolc, Györtelek, Gyügye, Hermánszeg, Jánmajtis, Kérsenjén, Kisar, Kishódos, Kisszekeres, Komlódótfalu, Kömörő, Mánd, Magyar, Nagygéc, Nagyhódos, Nagyszekeres, Nábrád, Nemesborzova, Panyola,

Falu
az ártengerben

Penyige, Szamosangyalos, Szamosbecs, Szamoskér, Szamossályi, Szamosszeg, Szamostatárfalva, Szamosújlak, Tunyogmatolcs, Túrricse, Zsaryán – teljesen ki kellett üríteni, néhányat pedig részlegesen vagy csak egy-két napra.

A Szamos menti elöntött területekről összesen mintegy 40 000 embert kellett áttelepíteni biztonságos helyre, olyan körülmények között, amikor a szennyes ár már a vasútvonalakat, az utakat is elöntötte. Voltak órák, amikor két tucatnyi helikopter dübörgött a levegőben és lánctalpas úszó katonai járművek, terepjáró gépkocsik, felderítő, úszó honvédségi autók sokasága mentette ezrével a hirtelen életveszélybe került szatmáriakat.

Mint a hosszú hetekre elhúzódott árvízvédelem során annyiszor, már ekkor megmutatkozott a vízügyi szolgálat, honvédségünk s a szovjet katonák példás szervezettsége, hősiességük s a szovjet katonák példás szervezete, hősiességük s a lakosság fegyelmezettsége is; az áttelepítettek pánik nélkül, rendben, abban a tudatban hagyták el ideiglenesen lakóhelyüket, hogy a hatóságoktól, az árvízvédekezésben részt vevő szervektől minden segítséget

Helikopterek is
részt vesznek
a mentésben

Szovjet katonák
segítenek a védelemben

megkapnak ellátásuk biztosításához, s ahhoz, hogy minél hamarabb visszaköltözhesse nek elhagyott falvaikba. Csak az öregek közül nem akarták egyesek elhagyni otthonukat, hiszen a kis ház s a benne levő holmi egész életük munkájának eredményét, életük alkonyának biztonságát jelentette. Némelyeket szinte erőszakkal hoztak le a mentők a padlásról s emeltek csónakba, ahonnan kétségbeesve vetettek búcsúpillantást az özönlő víztömeg sodrában összeroppanó házukra.

Egy panyolai néni
otthonát siratja

A drámai helyzet érzékeltetésére Csontos Gábor „Jön a víz” c. riportjából (Élet és irodalom, 1970. május 30.) idézünk néhány részletet:

„Szalkán nem lehet közlekedni az utcán. Teherautók végtelen sora. Míg felcihelődnek az asszonyok, gyerekek, leadogatják motyóba kötött kis holmijukat, felgyűlik a sor. Közbeékelődve szekerek, mögéjük kötve tehének, borjak, fent a lepedőkbe burkolt párnákon, dunnákon gyerekek fázlódnak. Mentőautó szirénázik türelmetlenül: nemcsak az elöntött területek kórházaiból, hanem a házaktól is beszállítják a járóképtelen betegeket. Egy szekéren kutricában malacok, ládában csirkék és tyúkok, s nagykendőbe bugyolált, apró gyerekek. Akik leszálltak az autókról, tanácstalanul álldogálnak a nyüzsgő út mentén, mint akik maguk sem értik, hogy kerültek ide. Mint a szigetre vetett hajótöröttek, valahol elérhetetlen távolban érzik otthonukat, ahonnan kiszámíthatatlan erő űzte el őket. Egy öregasszony imát mormol, egy fiatalabb fölcsuklik, igyekszik magába fojtani a jajveszékeltést, ujjába csimpszkodó gyermekei azonban megijednek ettől a görcsös rángatózástól és félszegen kutatva anyjuk könnyes arcát, gáttalanul sírni kezdenek...

Nagydoboson két napon és éjjelen át térülnek-fordulnak a teherautók, dömperek a homokkal. Hordják a töltésnekvalót a szamosszegi körgátra. Egy asszony integet az úttesten a dömper előtt. Nehézkesen lassít és áll meg a behemót jármű, oldalt homok csorog le a raktérről.

– Mondja meg az uramnak, jöjjön haza aludni. Nem lehet megint alvás nélkül, rossz a szíve.

A dömperes megvonja a vállát:

– Én megmondhatom. De ne higgye, hogy el lehet onnan jönni. Az ember lába alatt szökik az ár, s ha csak egy valaki is eljön onnan, medret váj magának a víz. – Azzal kapcsol és megy. Az asszony némán megy be a házba.

Alkonyattájt a tanácstikár jár körül a faluban. Itt is, ott is megáll, azonnal négy-öt asszony gyűlik köré:

– Ember kell még a töltésre. Ahol van kezét emelni bíró férti, küldjék a tanácsháza elé.

Fél órán belül két teherautó férfit szállítanak ki a gátra. Másnap reggel törten jönnek vissza. Már nem szállítják a teherautók a homokot, ott, ahol a gátat töltötték, alig egy óra alatt majdnem egy métert csökkent a víz, ellenben a hátuk mögül alattomosan felkúszott a falu alá a Tunyogon áttört víz. Éjfél után a fáklyák sorra kialudtak, a sötétben sokáig nem vették észre, hogy mögöttük a víz. Örültek, hogy lent a mederben apad, a sötétben még igazgattak a kilométernyi homokzsák-kerítésen, amikor valaki nagyot kiáltott:

– Emberek, hátunk mögött jön a víz!

A sötétben csak nehezen vették ki a búzatáblában surranó vizet. Valaki rágyújtott, a gyújtó fénye az árok mélyén emelkedő tükrön csillant meg.

Ezen a hajnalon a kiürítési paranccsal nem kellett ismét utcahosszat járni a házakba, mint előző napokon. Megindult a végtelen szekérsor Nagydobos felé. A nagyobb községet befogadta a kisebb: Szamosszeg áttelepült Dobosra. Pütkösd szombatján hajnali öttől déli tizenkettőig majd háromezer ember hagyta el a veszélybe került falut. Bőgtek a szekerek mögé kötött állatok, sárban csúszkáltak a csizmák, a háztáji tehénkék húzták a szekeret, amelyen malac, tyúk és gyerek összehúzóvalva reszketett, öregasszonyok sírtak, kezükben a pütkösdre kikészített imakönyvvel."

Összedőlt
ház
Györteleken

Megyei Levéltár
Nyíregyháza

8972

